

rijksuniversiteit
groningen

Stemmen, inkomens en het effect van het vertrouwen in de Nederlandse regering:

*Een kwantitatief onderzoek naar
stembereidheid*

Leonard Reuchlin

l.m.c.reuchlin@student.rug.nl

SOBA313A 2022-2023

Begeleider: W.J. Kiekens

Tweede lezer: J. Dijkstra

6 Juni 2023

Abstract

Dit onderzoek richt zich op de relatie tussen inkomen en stembereidheid, waarbij het vertrouwen in de Nederlandse regering fungeert als mediërende variabele. De stembereidheid van individuen is van groot belang voor een gezonde democratie. Het begrijpen van de factoren die stembereidheid beïnvloeden kan van grote waarde zijn voor de maatschappij aangezien een gezonde democratie ruimte biedt voor welvaartsgroei. Het onderzoek is gebaseerd op een steekproef van de Nederlandse bevolking en maakt gebruik van gegevens van het LISS-panel. Met behulp van statistische analyses, zoals regressiemodellen, wordt de relatie tussen inkomen van het huishouden en stembereidheid onderzocht, met vertrouwen in de Nederlandse regering als mediërende variabele. De resultaten tonen aan dat een hoger inkomen positief geassocieerd is met een grotere stembereidheid. Echter, deze relatie blijkt deels verklaard te worden door het vertrouwen dat individuen hebben in de Nederlandse regering. Het vertrouwen in de regering fungeert als een belangrijke tussenliggende factor die de impact van inkomen op stembereidheid beïnvloedt. De bevindingen van dit onderzoek hebben implicaties voor beleidsmakers en politieke wetenschappers. Het benadrukt het belang van het bevorderen van vertrouwen in de regering als middel om de stembereidheid te vergroten, vooral onder groepen met lagere inkomens en cognitieve vaardigheden. Dit kan bijdragen aan het versterken van politieke participatie en het waarborgen van een inclusief en representatief democratisch proces. Deze studie draagt bij aan het bredere begrip van stembereidheid en de complexe interactie tussen inkomen, vertrouwen en politieke participatie. Toekomstig onderzoek kan zich richten op verdere verfijning van de concepten en het onderzoeken van andere mogelijke factoren die van invloed zijn op de stembereidheid van individuen.

Inhoudsopgave

<i>Abstract</i>	2
<i>Inleiding</i>	4
<i>Theorie</i>	7
Netto inkomen	7
Stembereidheid	8
Vertrouwen in de Nederlandse regering	9
Controlevariabelen	10
<i>Methoden</i>	11
Dataset en onderzoeksdesign	11
Operationalisering	13
Analyse opzet	15
<i>Resultaten</i>	16
Beschrijvende statistieken	16
Hypothese toetsing	19
Modevaluatie	22
<i>Conclusie en Discussie</i>	24
<i>Literatuur</i>	28
<i>Bijlagen</i>	31
Bijlage 1	31
Bijlage 2	45
Bijlage 3	49

Inleiding

In Nederland, een land dat trots is op haar democratische waarden, vormt stemmen de ruggengraat van onze politieke participatie en het fundament van een gezonde democratie. Als er verkiezingen zijn aangebroken gaat het over niks anders dan de ‘exitpolls’ en ‘opkomstcijfers’. Elke nieuwszender geeft aandacht aan deze cijfers. Zo meldde BNR-nieuws bijvoorbeeld in de kop van een artikel na de gemeenteraadsverkiezingen van 2022: “Teleurstellende opkomst, lokale partijen scoren”, en de NOS kopt na de uitslag van de Tweede Kamer verkiezing in 2021 met: “Hoge opkomst onder jongeren”. Naast de media zijn politici zelf ook druk bezig met de stembereidheid van de burgers. Caroline van der Plas van de Boer Burgerbeweging zei het volgende in haar overwinningsspeech na de Provinciale Statenverkiezingen van maart 2023: “Normaal gesproken blijven mensen thuis als ze geen vertrouwen meer hebben in de politiek, maar vandaag hebben ze laten zien dat ze niet meer thuis willen blijven. Ze willen hun stem laten horen” (RTL Nieuws, 2023). Kortgezegd, de stembereidheid is een terugkerend thema dat volgens de media en politici van grote waarde is voor de maatschappij.

Stemmen vormt de basis van het politieke proces waarbij geldt dat een hoog opkomstcijfer de functionering van de democratie ten goede komt (Blais & Achen, 2019; Van Ostaaijen et al., 2019). In een democratie hebben burgers het recht om hun mening te uiten en deel te nemen aan het besluitvormingsproces. Door te stemmen bij verkiezingen kunnen burgers invloed uitoefenen op wie hun vertegenwoordigers zullen zijn en welke beleidsmaatregelen er worden genomen. Daarnaast versterkt volgens Lijphart (1997) meer stemmen de legitimiteit van een democratisch systeem. Wanneer een groot aantal burgers stemt, verhoogt dat de geloofwaardigheid van de verkiezingsuitslag en versterkt het de autoriteit van de gekozen leiders en de overheid in het algemeen. Als alle stemgerechtigden in Nederland hun stem uitbrengen, geeft de uitslag een volledige afspiegeling van de samenleving en komt de

democratie beter tot haar recht. Een goed functionerende democratie is wenselijk omdat het ruimte biedt voor ontwikkeling en groei (Acemoglu et al., 2019). Verder versterkt stemmen als vorm van politieke participatie de betrokkenheid van burgers bij de democratie, hun gevoel van burgerschap en gemeenschapszin (Blais & Achen, 2019). Het is maatschappelijk relevant om te begrijpen waarom mensen wel of niet gaan stemmen omdat dan gerichte initiatieven ontwikkeld kunnen worden om de opkomst te vergroten en de drempels voor deelname aan het democratische proces te verlagen (Blais & Achen, 2019; Van Ostaaijen et al., 2019). Hogere opkomst betekent een beter functionerende democratie, en een beter functionerende democratie kan leiden tot toenemende welvaart (Acemoglu et al., 2019).

Het maatschappelijk belang van stemmen is benoemd, maar waarom zijn mensen eigenlijk bereid om te gaan stemmen? Stemmen is volgens de rationele keuze theorie helemaal niet rationeel (Blais & Young, 1999; Smets & van Ham, 2013). De kosten om te gaan stemmen zijn hoger dan de baten, de invloed van één stem in nationale verkiezingen is namelijk verwaarloosbaar klein (Blais & Young, 1999; Smets & van Ham, 2013). Volgens de rationele keuze theorie is stemmen dus paradoxaal te noemen. Ondanks deze ‘stemparadox’ was de opkomst bij de Tweede Kamer verkiezing van 2021 ongeveer 79 procent (CBS, 2022). Een veel genoemde reden waarom mensen toch bereid zijn om te gaan stemmen komt van hoogleraar politicologie André Blais. Hij betoogt in zijn boek *‘To Vote Or Not to Vote?: The Merits and Limits of Rational Choice Theory’* (2000) dat individuen de morele verplichting hebben om te gaan stemmen. Blais (2000) stelt dat individuen deze verplichting ook als een burgerplicht zien die voldaan moet worden. Daarentegen erkent hij dat de rationele keuze theorie suggereert dat individuen alleen moeten stemmen als ze geloven dat hun stem een significante invloed zal hebben op de uitkomst van de verkiezing. Stemmen is dus paradoxaal te noemen. Maar Blais (2000) concludeert uiteindelijk dat mensen irrationeel handelen en veel keuzes baseren op emotie in plaats van rationaliteit, een conclusie die in de sociale wetenschappen alom bekend

is. Naast de genoemde burgerplicht van Blais, die mensen voelen om te gaan stemmen, blijft er nog veel ruimte over voor andere mogelijke verklaringen. Voor politici, beleidsmakers en andere belanghebbenden is het waardevol om te weten welke determinanten de stembereidheid kunnen verklaren zodat passende maatregelen genomen kunnen worden om het opkomstcijfer bij verkiezingen zo hoog mogelijk te krijgen.

Er zijn veel onderzoekers die de relatie tussen inkomen en stembereidheid benadrukken. Zo wordt het inkomen veelal genoemd als belangrijke voorspeller van de stembereidheid; individuen met lagere inkomens vertonen minder politieke participatie dan individuen met hogere inkomens (Brady et al., 1995; Lahtinen & et al., 2017; Smets & van Ham, 2013). Uit de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) wordt de uitspraak bekrachtigd. De opkomst bij verkiezingen is in Nederland hoger voor de individuen van huishoudens met een hoog inkomen dan de huishoudens met een laag inkomen (CBS, 2022). Het opkomstpercentage bij de Tweede Kamer verkiezing van 2021 voor de huishoudens die bij de 20 procent hoogste inkomens horen was iets meer dan 84 procent en voor de gemeenteraadverkiezing datzelfde jaar bijna 60 procent. De opkomst van de huishoudens met de 40 procent laagste inkomens was bij de Tweede Kamer verkiezing van 2021 zo'n 75 procent en bij de gemeenteraadverkiezing was dat ongeveer 47 procent (CBS, 2022). De cijfers van het CBS bevestigen de relatie tussen inkomen en stembereidheid.

Naast het inkomen van het huishouden stellen onderzoekers Grönlund en Setälä (2007) dat het vertrouwen in de regering ook een belangrijke rol spelen in de stembereidheid. Zij zeggen dat het vertrouwen in regering komt vormt uit de normatieve verwachtingen die individuen hebben van politieke instellingen. Deze normatieve verwachtingen verwijzen naar sociale normen, regels of standaarden die bepalen hoe individuen zich moeten gedragen in een bepaalde situatie of samenleving (Grönlund & Setälä, 2007). Dit idee bouwt voort op het bekende boek *Bowling Alone* van socioloog Robert D. Putnam dat verscheen in 2000, waarin

hij stelt dat het sociaal kapitaal van Amerika sinds de jaren '60 in verval is geraakt. Putnam merkt op dat het afnemen van politiek vertrouwen gepaard gaat met een afname in de stembereidheid. Als aan de normatieve verwachtingen van mensen voldaan wordt, dan neemt het vertrouwen in de regering toe en zal de politieke participatie ook toenemen (Ejrnaes, 2017; Grönlund & Setälä, 2007).

Uit de aangehaalde literatuur blijkt dat het inkomen en het vertrouwen in de regering belangrijke determinanten zijn die de stembereidheid van het individu kunnen voorspellen. Maar is het niet zo dat de relatie tussen het inkomen en de stembereidheid van mensen voortkomt uit het vertrouwen in de regering? Het lijkt plausibel dat als mensen een hoger inkomen hebben, dat zij ook meer vertrouwen hebben in de regering omdat welvaart hen minder reden geeft tot wantrouwen (Blais & Young, 1999). Om de invloedrijke determinant(en) van stembereidheid vast te stellen probeer ik in dit onderzoek antwoord te vinden op de hoofdvraag *in hoeverre is het hebben van een hoger huishoudelijk inkomen bepalend voor de bereidheid om te gaan stemmen en wordt de stembereidheid verklaard door het vertrouwen in de Nederlandse regering?* Het antwoord hierop kan gebruikt worden in het schrijven van beleid, het nemen van maatregelen of voor verder onderzoek, zodat de opkomstcijfers bij toekomstige verkiezingen kunnen toenemen en daarmee de democratie beter kan functioneren.

Theorie

Netto inkomen

Uit de cijfers van het CBS uit 2022 blijkt dat mensen uit een huishouden met een gemiddeld hoger inkomen meer gestemd hebben dan mensen met een gemiddeld lager inkomen. Onderzoekers Smets & van Ham (2013) vergelijken in een meta-analyse negentig empirische onderzoeken naar de bereidheid van het individu om te gaan stemmen. Zij laten zien dat in meer dan 25 procent van de onderzoeken 'inkomen' wordt genoemd als bepalende factor

in de bereidheid om te gaan stemmen (Smets & van Ham, 2013). Deze bevindingen over de invloed van het inkomen komen voort uit het idee van het *resource model* waarin politieke participatie een gevolg is van het hebben van voldoende middelen (resources) als tijd, geld en vaardigheden (Brady et al., 1995; Smets & van Ham, 2013). Mensen met een hoger inkomen hebben over het algemeen meer economische middelen tot hun beschikking, wat kan leiden tot een hogere betrokkenheid bij politieke kwesties. Een hoger inkomen kan bijvoorbeeld resulteren in een grotere toegang tot onderwijs en informatie, waardoor individuen meer geïnformeerd zijn over politieke aangelegenheden en meer geneigd zijn om deel te nemen aan verkiezingen. Aan de andere kant zijn mensen met minder middelen vaak beperkt in hun vermogen om deel te nemen aan politieke activiteiten en hebben daarom een lagere stembereidheid (Brady et al., 1995; Lahtinen et al., 2017; Smets & van Ham, 2013). In het conceptueel model (figuur 1) is te zien dat het inkomen van het huishouden en positieve invloed heeft op de stembereidheid. De hypothese (**H1**) die ik hiervoor heb opgesteld is *naar mate het inkomen van het huishouden hoger is, zal de bereidheid om te gaan stemmen voor het individu ook groter zijn*.

Stembereidheid

Stembereidheid verwijst naar de bereidheid van een individu om deel te nemen aan het politieke proces door te stemmen tijdens verkiezingen. Het is een maatstaf voor de actieve betrokkenheid van burgers bij de democratie en het uitoefenen van hun stemrecht. Stembereidheid kan worden gemeten door te kijken naar het daadwerkelijke stemgedrag van individuen, zoals de opkomst bij verkiezingen, of door middel van enquêtes waarin mensen aangeven of ze van plan zijn om te stemmen bij aankomende verkiezingen. Het concept van stembereidheid is belangrijk omdat het de mate van participatie en politieke betrokkenheid van burgers weerspiegelt en invloed kan hebben op de legitimiteit en representativiteit van het democratische proces (Blais & Achen, 2019; Van Ostaaijen et al., 2019).

Vertrouwen in de Nederlandse regering

Als aan de normatieve verwachtingen van mensen voldaan wordt, dan zal het vertrouwen in de regering toenemen (Ejrnaes, 2017; Grönlund & Setälä, 2007). Voldoening van normatieve verwachtingen bestaat uit tevredenheid met sociale instituties, maar bovenal aan bepaalde standaarden. Deze standaarden worden deels bepaald door de financiële situatie van het individu. Een hoger inkomen voldoet sneller aan de standaard van het individu en daarmee aan de normatieve verwachtingen dan een lager inkomen en zal daarom leiden tot meer vertrouwen in de regering. Deze positieve relatie is zichtbaar in figuur 1. Om de relatie tussen het inkomen en het vertrouwen in de regering te toetsen heb ik de volgende hypothese (**H2**) opgesteld *naar mate het inkomen van het huishouden toeneemt, zal het vertrouwen in de regering ook toenemen.*

Grönlund en Setälä (2007) concluderen dat het inkomen bepalend is voor het vertrouwen in de regering en ook dat een toenemend vertrouwen een positief effect heeft op politieke participatie van het individu. Als het individu vertrouwen heeft in de regering, dan zal de bereidheid om te gaan stemmen toenemen (voor een van conceptuele weergave van deze relatie zie figuur 1). De opgestelde hypothese (**H3**) hierbij is *naar mate het vertrouwen in de Nederlandse regering toeneemt zal de bereidheid om te gaan stemmen ook toenemen.*

Als het inkomen van het huishouden het vertrouwen in de regering kan verklaren en het vertrouwen in de regering een positief effect heeft op de politieke participatie, verklaart het vertrouwen in de regering dan niet de relatie tussen inkomen en stembereidheid? Dit is een herformulering van de onderzoeksvraag en behoeft nog één hypothese om te kunnen beantwoorden. Deze is hypothese (**H4**) is als volgt *de relatie tussen de hoogte van het inkomen en de bereidheid om te gaan stemmen wordt (deels) verklaard door het vertrouwen in de Nederlandse regering.*

Controlevariabelen

Om de relatie tussen inkomen, vertrouwen en stembereidheid zo goed mogelijk te kunnen interpreteren is het van belang om andere verklaringen uit te sluiten. Daarom heb ik drie mogelijke invloed factoren toegevoegd aan het onderzoek. Deze zijn respectievelijk: *geslacht, leeftijd* en *opleidingsniveau*.

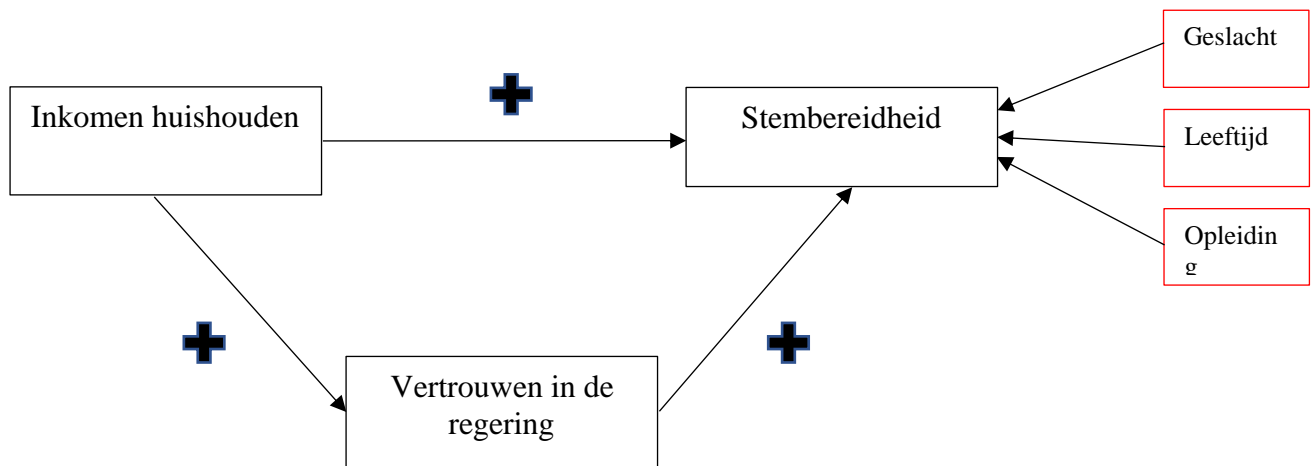
Ondanks dat er weinig te vinden is over de rol die het geslacht speelt in de relatie tussen inkomen en stembereidheid, wil ik mogelijke beïnvloeding voorkomen. Hiermee sluit ik uit dat het onderzoek belemmerd wordt door verschillen tussen mannen en vrouwen. Zo kan het zijn dat de stembereidheid van mannen wordt beïnvloed door het inkomen van het huishouden maar dat dit niet geldt voor vrouwen. Door te controleren voor geslacht kan ik een conclusie trekken over de stembereidheid van het individu die meer volledig is.

Naast geslacht controleer ik ook voor de invloed van de leeftijd op de stembereidheid van het individu. Jongvolwassenen stemmen, volgens het politieke levenscyclus-argument, minder dan ouderen vanwege de start-up problemen waarmee ze worden geconfronteerd (Smets, 2015). Het politieke levenscyclus-argument stelt dat individuen zich meer politiek betrokken voelen naarmate ze ouder worden en dat start-up problemen (baan- en woononzekerheid, starten van gezin, onderhouden van sociale contacten) buiten de politieke sfeer kunnen leiden tot een lagere maatschappelijke betrokkenheid (Smets, 2015). Ook het CBS (2022) constateert een hoger opkomstpercentage onder inwoners uit een buurt waar relatief meer ouderen wonen dan in een buurt waar relatief meer jongeren wonen. De leeftijd van de respondenten neem ik daarom mee in dit onderzoek om te controleren voor deze invloed.

Naast geslacht en leeftijd is het opleidingsniveau ook van invloed op de stembereidheid (Bhatti, 2017). Door opleiding ontwikkelt het individu kennis en cognitieve vaardigheden die de bereidheid om te gaan stemmen vergroten (Bhatti, 2017; Hillygus, 2005). Uit cijfers van het CBS (2022) blijkt dat in buurten waar er meer hoger opgeleiden dan middel- en laagopgeleiden

wonen het opkomstpercentage voor de Tweede Kamer verkiezing van 2021 ongeveer 83 procent was. In buurten waar meer laagopgeleiden dan middel en hoogopgeleiden lag het opkomstcijfer ongeveer 10 procent lager (CBS, 2022).

Conceptueel model

Figuur 1. Conceptueel model

Methoden

Dataset en onderzoeksdesign

Voor dit onderzoek maak ik gebruik van data afkomstig van de Langlopende Internet Studies voor de Sociale wetenschappen (LISS-panel). De data is verzameld in oktober en november 2021 en is gepresenteerd als 'wave 14' in januari 2022. Het LISS-panel is een longitudinaal onderzoeksinstrument dat wordt gebruikt door wetenschappers en onderzoekers om data te verzamelen over verschillende aspecten van de Nederlandse samenleving. Het panel is opgericht in 2007 en maakt gebruik van een online survey-platform om, door middel van een steekproef van Nederlandse huishoudens, data te verzamelen (*About the Panel | LISS Panel Data*, z.d.).

Het LISS-panel maakt gebruik van een gestratificeerde aselechte steekproeftrekking om huishoudens te selecteren die deel uitmaken van het panel. De gestratificeerde aselechte steekproeftrekking houdt in dat de huishoudens worden geselecteerd op basis van een aantal criteria, zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en inkomen. Hierdoor wordt een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking verkregen.

De respondenten krijgen een e-mail uitnodiging om deel te nemen aan de survey en hebben vervolgens een paar weken de tijd om deze in te vullen. Als de respondenten niet reageren, worden ze herinnerd aan de survey door middel van een tweede en derde e-mail. Daarnaast besteedt het LISS-panel veel aandacht aan de kwaliteit van de data. Er worden verschillende maatregelen genomen om de kwaliteit te waarborgen, zoals het controleren van de data op inconsistenties en het uitvoeren van statistische analyses om te controleren op onwaarschijnlijke antwoorden. De gestratificeerde aselechte steekproeftrekking en de aandacht voor datakwaliteit maken het panel een betrouwbare bron voor data.

Er hebben 6928 respondenten meegedaan aan het onderzoek. Om een juist antwoord te kunnen geven op mijn onderzoeksvraag heb ik besloten om de respondenten die op minimaal één van de vragen een missende score hebben uit de dataset te verwijderen. Zo hebben bijvoorbeeld de respondenten onder de 18 jaar geen antwoord gegeven op de vraag of zij bereid zijn om te gaan stemmen, simpelweg omdat zij nog niet mogen stemmen. Daarnaast hebben er een aantal respondenten geen antwoord gegeven op de vraag wat het netto inkomen van hun huishouden is. In dit onderzoek wordt de focus gelegd op de respondenten die aangeven het hoofd van het huishouden te zijn. Deze selectie zorgt ervoor dat de dataset onafhankelijk blijft, aangezien de vragenlijsten mogelijk naar meerdere individuen binnen hetzelfde huishouden zijn gestuurd. Na het verwijderen van de respondenten die op minimaal één van de vragen een missende waarde hebben en/of geen huishoudhoofd zijn blijven er 2328 respondenten over.

Operationalisering

In deze paragraaf worden de operationalisering van de variabelen toegelicht. Hiermee kunnen de hypothesen worden getoetst en kan ik een conclusie trekken over de onderzoeksvraag. De beschrijvende statistieken zijn weergegeven in tabel 1 en voor een uitgebreidere toelichting van de operationalisering verwijs ik naar bijlage 1.

Stembereidheid

De afhankelijke variabele stembereidheid is een continue variabele die bestaat uit het antwoord op de vraag: *“als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden zijn, hoe groot is dan de kans dat u gaat stemmen?”* Het antwoord wordt gegeven in een percentage tussen 0 en 100 procent. Het gemiddelde van de stembereidheid is ongeveer 85,71% (tabel 1). Na schending van de normaliteit assumptie, transformeer ik de afhankelijke variabele stembereidheid naar een dummy variabele zodat de resultaten geen vertekend beeld geven. Ik neem hiervoor het gemiddelde van 85,71% als grenswaarde tussen wel of niet bereid om te gaan stemmen. Respondenten met een stembereidheid van 85,71% of hoger, zijn bereid om te gaan stemmen en respondenten met een lagere stembereidheid (<85,71%) zijn niet bereid om te gaan stemmen. Een 0 betekent dan ‘niet bereid te gaan stemmen’ en 1 betekent ‘wel bereid te gaan stemmen’. Aangezien de afhankelijke variabele nu dichotoom is, voer ik een logistische regressieanalyse uit in plaats van een lineaire regressie.

Netto inkomen

Het netto inkomen van het huishouden is de eerste onafhankelijke variabele van dit onderzoek en zijn de netto geïmputeerde maandinkomens van alle huishoudleden bij elkaar opgeteld (in euro's). Ik heb ervoor gekozen om te kijken naar het inkomen van het huishouden en niet naar het persoonlijk inkomen omdat het inkomen van het huishouden mij een completer beeld geeft van de financiële middelen die het individu tot zijn of haar beschikking heeft. De

uitkomst is een continue variabele die ik deel door duizend zodat de cijfers gemakkelijker te interpreteren zijn (bijlage 1).

Vertrouwen in de regering

Het vertrouwen in de regering is de tweede onafhankelijke variabele van mijn onderzoek. Deze variabele wordt gemeten door het antwoord op de vraag: *Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk hebt in de Nederlandse regering?* De score 0 geeft aan dat de respondent helemaal geen vertrouwen heeft en de score 10 betekent dat de respondent volledig vertrouwen heeft. Ik interpreteer deze variabele als continu, verder heb ik geen operationalisering toegepast.

Controle variabelen

Aan dit onderzoek heb ik drie controle variabelen toegevoegd om mogelijke vertekeningen de relatie tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen te minimaliseren. De controle variabelen zijn geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.

Het variabele geslacht is een dummy en is als volgt gecodeerd: 1 is man; 2 is vrouw. Er is ook een mogelijk dat de respondent een 3 heeft ingevuld wat betekend dat de respondent ‘anders’ heeft opgegeven bij de vraag naar geslacht, dit komt in de dataset echter niet voor. Ik heb het variabele geslacht hercodeerd als 0 is man en 1 is vrouw, zodat de resultaten gemakkelijker te interpreteren zijn.

De variabele leeftijd is continu en is uitgedrukt in jaren. Voor dit onderzoek is het van belang dat de respondenten mogen stemmen en daarom zijn de respondenten onder de 18 jaar verwijderd uit de dataset (zij hebben ook een missende waarde op stembereidheid).

De laatste controle variabele is het opleidingsniveau van de respondent. De score geeft het hoogst behaalde opleidingsniveau van de respondent weer en is categorisch van aard. Deze variabele is verdeeld in zes categorieën die het CBS ook hanteert. De antwoord mogelijkheden zijn respectievelijk: 1 basisonderwijs; 2 vmbo; 3 havo/vwo; 4 mbo; 5 hbo; 6 wo. Missende

waarden zou kunnen betekenen dat de respondent helemaal geen opleiding heeft afgerond of een opleiding die niet valt binnen deze categorieën. De respondenten met een missende waarde zijn uit de dataset verwijderd.

Analyse opzet

Allereerst analyseer ik de beschrijvende statistieken dan dit onderzoek. Dit doe ik aan de hand van de univariate en bivariate statistieken (tabellen 1 en 2). Vervolgens analyseer ik de data door verschillende modellen te gebruiken die ik aan de hand van logistische en lineaire regressie heb geschat (weergegeven in tabel 3). Ook controleer ik of de assumpties van mijn analyse niet geschonden worden. Het eerste model bestaat uit de drie controle variabelen en de dichotome afhankelijke variabele *stembereidheid*. Hierdoor kan ik het effect van de controle variabelen op de afhankelijke variabele schatten. In het tweede model heb ik het onafhankelijke variabele *inkomen van het huishouden* toegevoegd. Hierdoor kan ik onderzoeken of de eerste hypothese wordt ondersteund door de resultaten. Model drie bestaat uit de afhankelijke variabele *stembereidheid*, de controle variabelen en de mediator *vertrouwen in de Nederlandse regering*. Met deze logistische analyse kan ik onderzoeken of hypothese twee ondersteund wordt. Model vier gebruik ik om de relatie tussen de twee onafhankelijke variabelen te analyseren. Dit model bestaat uit *inkomen van het huishouden*, de controle variabelen en *het vertrouwen in de Nederlandse regering*. In model vier is *het vertrouwen in de Nederlandse regering* de afhankelijke variabele, zodat ik aan de hand van de uitkomst van de lineaire regressie kan kijken of de derde hypothese ondersteund wordt. Model vijf is het complete model waarin alle variabelen zijn toegevoegd. Hierdoor kan ik het mediërende effect van *het vertrouwen in de Nederlandse regering* op het hoofteffect analyseren en daarmee hypothese vier toetsen.

Resultaten

In dit hoofdstuk beschrijf ik eerst de statistieken van de variabelen die ik heb gebruikt voor dit onderzoek. Vervolgens bespreek ik de resultaten van de logistische en lineaire regressiemodellen en als laatste bespreek ik de assumpties van het eindmodel.

Beschrijvende statistieken

Tabel 1. Beschrijving van de in de analyse opgenomen variabelen: gemiddelde (standaarddeviatie), minimum- en maximumwaarde en aantal respondenten

Variabele	Gemiddelde (standaarddeviatie)	Minimum	Mediaan	Maximum	N totaal
Stembereidheid ^a					
0 = nee	22,7%	.	.	.	2328
1 = ja	77,3%	.	.	.	
Inkomen huishouden per maand (in euro's/1000)	3,22 (1,81)	0,00	4,09	19,40	2328
Vertrouwen in de regering (schaal 10 items)	4,89 (2,35)	0,00	5,00	10,00	2328
Geslacht ^a					2328
Man	63,2%				
Vrouw	36,8%				
Leeftijd	59,28 (16,37)	19,00	62,00	96,00	2328
Opleidingsniveau		1	4	6	2328
basis	4,9%				
vmbo	17,9%				
havo/vwo	8,4%				
mbo	24,4%				
hbo	29,5%				
wo	14,9%				

^a Bij nominale verdelingen is de frequentieverdeling vermeld in percentages.

De statistieken uit tabel 1 en 2 gebruik ik om de kenmerken van de dataset samen te vatten en te analyseren. 22,7% van de respondenten is niet bereid om te gaan stemmen als er op het moment van beantwoorden van de vraag Tweede Kamer verkiezingen zouden zijn. 77,3% van de respondenten is dat wel. Het gemiddelde netto inkomen van de huishoudens is ongeveer 3.220, - euro ($SD=1,81$) per maand. Het maximum inkomen van het huishouden per maand is 19.400, - euro, dit is significant stuk hoger dan het gemiddelde. De verdeling van het inkomen is hierdoor rechtsscheef (bijlage 1), hiermee moet ik rekening houden in verdere conclusies omdat de resultaten vertekend kunnen zijn.

De score van het vertrouwen in de Nederlandse regering ligt op 4,89 ($SD=2,35$) en is redelijk normaal verdeeld (bijlage 1). Verder is 63,2% van de respondenten man en 36,8% vrouw. Er zijn in verhouding meer mannen overgebleven nadat ik alleen de huishoudhoofden heb opgenomen in de analyse. Mannen zijn vaker het huishoudhoofd dan vrouwen, vandaar dat de verdeling scheef is.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 59,28 jaar ($SD=16,37$). Dit is te verklaren uit het feit dat gemiddeld oudere mensen vaker huishoudhoofd zijn. Ongeveer 26% van de respondenten heeft als hoogst behaalde opleiding de middelbare school afgerond. Ongeveer een kwart van de respondenten heeft het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) als hoogst afgeronde opleidingsniveau ingevuld. En 44,4% van de respondenten heeft het hoger beroepsonderwijs (hbo) of wetenschappelijk onderwijs (wo) afgerond.

Een belangrijke voetnoot om te maken is dat er respondenten zijn die nog bezig zijn met het afronden van bijvoorbeeld het hbo of wo en daardoor feitelijk vallen in de groep van respondenten die alleen de middelbare school heeft afgerond. Dit is ook terug te zien in tabel 2, de correlatie tussen opleidingsniveau en leeftijd is 0,341 ($p<0,001$) en kan deels verklaard worden door het feit dat jonge mensen die nog studeren een lager afgerond opleidingsniveau hebben dan ouderen. Ook is het zo dat hoogopgeleide mensen over het algemeen meer verdienen en, naar alle waarschijnlijkheid, is de grootverdiener ook het huishoudhoofd.

Tabel 2. Correlatie matrix

	1	2	3	4	5	6
1. Stembereidheid	-					
2. Inkomen	*0,111 ^b	-				
3. Vertrouwen	*0,119 ^b	*0,155 ^b	-			
4. Geslacht	*0,029 ^a	*0,205 ^b	0,012 ^b	-		
5. Leeftijd	*0,075 ^b	*0,117 ^b	0,006 ^b	*0,112 ^b	-	

6. Opleidingsniveau	*0,236 ^a	*0,319 ^c	*0,170 ^c	0,040 ^a	*0,341 ^b	-
---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	--------------------	---------------------	---

**Tweezijdig $p < 0,001$; ^aCramer's V; ^bPearson correlaties; ^cANOVA*

In tabel 2 zijn de correlaties tussen alle variabelen weergegeven. Voor een uitgebreide toelichting en manier van het verkrijgen van deze correlaties verwijs ik naar bijlage 1. Om de grootte van de correlaties te beoordelen maak ik gebruik van de indeling die veelvuldig wordt gebruikt in de sociale wetenschappen: 0,1 = klein effect, 0,3 = middelgroot effect, 0,5 is groot effect. Opvallend is dat de correlatie van de hoofdrelatie tussen de stembereidheid en het inkomen 0,111 ($p < 0,0001$) is. Dit beschouw ik als een klein effect terwijl ik, naar aanleiding van de literatuur zou verwachten dat de correlatie groter zou zijn. Dit kan betekenen dat de twee variabelen nauwelijks afhankelijk van elkaar zijn of dat er een niet-lineair verband bestaat tussen de twee variabelen. Een vergelijkbare conclusie kan ik trekken uit de correlatiecijfers van de relaties tussen stembereidheid en vertrouwen ($r = 0,119$; $p < 0,001$), en de relatie tussen inkomen en vertrouwen ($r = 0,155$; $p < 0,001$). Dit kan duiden op een lage afhankelijkheid of dat er een niet-lineair verband is tussen de variabelen. Geslacht ($r = 0,029$; $p < 0,001$) en leeftijd ($r = 0,075$; $p < 0,001$) blijken slecht te correleren met de stembereidheid van de respondent, dit komt overeen met de verwachting dat het geslacht en de leeftijd van de respondent weinig invloed hebben op de stembereidheid. Het opleidingsniveau daarentegen correleert een stuk beter met de stembereidheid en heeft een waarde van 0,236 ($p < 0,001$). Dit betekent dat er enige samenhang is tussen de waarden van deze variabelen wanneer ze gemeten worden. Verder is de correlatie tussen geslacht en inkomen opvallend ($r = 0,205$; $p < 0,001$). Er is dus een redelijk verschil tussen mannen en vrouwen met betrekking tot het inkomen van het huishouden, namelijk dat mannelijke huishoudhoofden een hoger inkomen van het huishouden hebben dan vrouwen.

Hypothese toetsing

Om de hypothesen te kunnen toetsen zijn verschillende modellen geschat. Om de modellen met de afhankelijke variabele stembereid te kunnen schatten gebruik ik logistische regressieanalyse (modellen 1, 2, 3 en 5). Om de uitkomsten te interpreteren kijk ik naar de *odds-ratio* (*OR*) van de parameters. Als de *OR* kleiner is dan 1, dan neemt de stembereidheid van de respondent af als de voorspellende variabele één eenheid toeneemt. Als de *OR* groter is dan 1, dan neemt de stembereidheid toe als de voorspellende variabele één eenheid toeneemt. Voor model 4 maak ik gebruik van lineaire regressieanalyse met als afhankelijke variabele vertrouwen in de Nederlandse regering (tabel 3). In bijlage 2 staan de parameters van de modellen zoals ik deze met behulp van SPSS heb geschat.

Hypothese één

Ik gebruik model 2 om **H1**: *naar mate het inkomen van het huishouden hoger is zal de bereidheid om te gaan stemmen voor het individu ook groter zijn* te verwerpen of aan te nemen. Dit model bestaat uit de afhankelijke variabele stembereidheid, de drie controle variabelen en het onafhankelijke variabele netto inkomen van het huishouden. Uit het model blijkt dat de *OR* van het inkomen significant groter is dan 1 ($b=0,088$; $p<0,001$; $OR=1,092$). Dit betekent dat als het inkomen van het huishouden toeneemt, de stembereidheid ook toeneemt, gegeven de controle variabelen. Stel dat een individu een kans van 0,5 (=50%) heeft om te gaan stemmen dan is de *OR* die hierbij hoort $0,5/(1-0,5) = 1$. Als het inkomen dan met 1000 euro zal toenemen dan is de *OR* $1 \times 1,092 = 1,092$. De nieuwe kans dat het individu bereid is om te gaan stemmen is dan $x/(1-x) = 1,092 = 0,521$. De stembereidheid van het individu is met 2,1% toegenomen omdat het maandelijks inkomen van het huishouden met 1000 euro is toegenomen. De *OR* laat zien dat de eerste hypothese ondersteund wordt door de resultaten.

Tabel 3. Parameters uit geschatte regressiemodellen

	Model 1 ^a		Model 2 ^a		Model 3 ^a		Model 4 ^b	Model 5 ^a	
	B(SE)	Odds-ratio	B(SE)	Odds-ratio	B(SE)	Odds-ratio	B(SE)	B(SE)	Odds-ratio
Constante	-1,717** (0,285)	0,180	-1,926** (0,296)	0,146	-1,997** (0,296)	0,136	2,982** (0,320)	- 2,156** (0,305)	0,116
Geslacht (0=man; 1=vrouw)	-0,066 (0,106)	0,936	0,004 (0,109)	1,004	-0,067 (0,106)	0,936	0,099 (0,102)	-0,007 (0,109)	0,993
Leeftijd	0,023** (0,003)	1,023	0,023** (0,003)	1,024	0,022** (0,003)	1,023	0,007* (0,003)	0,023** (0,003)	1,023
Opleidingsniveau	0,427** (0,037)	1,533	0,398** (0,039)	1,490	0,405** (0,038)	1,500	0,211** (0,036)	0,383** (0,039)	1,466
Inkomen	-	-	0,088* (0,033)	1,092	-	-	0,162** (0,029)	0,075* (0,034)	1,078
Vertrouwen	-	-	-	-	0,083** (0,021)	1,087	-	0,078** (0,022)	1,081
Deviance	2339,682		2332,348		2324,676		-	2319,456	
X ² -toets (p)	153,074 (<0,001)		7,334 (0,007)		15,006 (<0,001)		-	12,892 (<0,001)	
Hosmer- Lemeshowtoets (p)	8,239 (0,410)		3,630 (0,889)		6,358 (0,607)		-	6,330 (0,610)	
R ² <i>adjusted</i>	-		-		-		0,038	-	
F-waarde (p)	-		-		-		23,667 (<0,001)	-	
N	2328		2328		2328		2328	2328	

*Significantieniveau $\alpha < 0,05$; **Significantieniveau $\alpha < 0,01$.

^aLogistische regressiemodellen; ^blineaire regressiemodel met afhankelijke variabele 'vertrouwen in de Nederlandse regering'

Hypothese twee

In model 3 wordt wederom de stembereidheid gebruikt als afhankelijke variabele. Daarnaast zijn de controle variabelen toegevoegd en vervolgens het variabele vertrouwen in de Nederlandse regering. Aan de hand van dit model onderzoek ik of **H2**: *naar mate het vertrouwen in de Nederlandse regering toeneemt zal de bereidheid om te gaan stemmen ook toenemen* ondersteund wordt door de resultaten. De *OR* van vertrouwen in de Nederlandse regering is 1,087 ($b=0,083$; $p<0,001$). Als wederom de bereidheid van een individu om te gaan stemmen 50% is, en het vertrouwen in de Nederlandse regering met één eenheid toeneemt, dan is de $OR = 1,087$. De nieuwe kans dat het individu nu bereid is om te gaan stemmen is $x/(1-x) = 1,087 = 0,521$. De stembereidheid neemt met 2,1% toe, als het vertrouwen in de Nederlandse regering met één eenheid toeneemt. Daarmee wordt de tweede hypothese ondersteund.

Hypothese drie

Om te onderzoeken of **H3**: *naar mate het inkomen van het individu toeneemt, zal het vertrouwen in de regering ook toenemen* ondersteund wordt door de resultaten gebruik ik het lineaire model 4 (tabel 2). De afhankelijke variabele is het vertrouwen in de Nederlandse regering en de onafhankelijke variabelen zijn de drie controle variabelen en het netto inkomen van het huishouden. De regressiecoëfficiënt van het netto inkomen is 0,162 ($p<0,001$), dat betekent dat als het netto inkomen van het huishouden met duizend euro per maand zou toenemen, het vertrouwen in de Nederlandse regering met 0,162 toeneemt (op de schaal van 0 tot 10). Dit is een heel klein positief en significant effect. De hypothese die hierbij hoort wordt daarmee ondersteund.

Hypothese vier

Om de mediatie van dit onderzoek te kunnen toetsen vergelijk ik model 2 met model 5. Aan de hand van deze vergelijking kan ik een uitspraak doen over **H4**: *de relatie tussen de hoogte van het inkomen en de bereidheid om te gaan stemmen wordt (deels) verklaard door het*

vertrouwen in de Nederlandse regering. De invloed van het netto inkomen van het huishouden op de stembereidheid is afgenomen aangezien de regressiecoëfficiënt van het netto inkomen van 0,088 ($p=0,008$) in model 2 naar 0,075 ($p=0,025$) in model 5 is gedaald. Deze daling komt omdat het vertrouwen in de Nederlandse regering als variabele is toegevoegd aan model 2. Het effect van het vertrouwen in de Nederlandse regering op de stembereidheid is ook minder sterk in model 5 ($b=0,083$; $p<0,001$) dan in model 3 ($b=0,078$; $p<0,001$). Het toevoegen van het vertrouwen in de Nederlandse regering ondersteunt de hypothese, aangezien het effect van het netto inkomen op de stembereidheid is afgenomen, het inkomen het vertrouwen in de Nederlandse regering significant voorspelt en het vertrouwen in de Nederlandse regering de stembereidheid significant voorspelt. Aangezien aan deze voorwaarden wordt voldaan kan ik stellen dat een mediatie effect voorkomt. De relatie tussen het inkomen en de stembereidheid wordt minder sterk door het toevoegen van het vertrouwen in de Nederlandse regering als variabele.

Modelevaluatie

Modelfit

Om te kijken of de modellen goed bij de data passen evalueer ik de fit van de modellen. Voor de logistische regressieanalyses maak ik gebruik van de deviance, chi-kwadraattoets en de Hosmer-Lemeshowtoets (tabel 3). Voor de lineaire regressieanalyse kijk ik naar de adjusted R^2 en de F-toets (tabel 3). Als modellen genest zijn, betekent een lagere deviance waarde dat het model beter bij de dataset past dan het legere model. De chi-kwadraat geeft het verschil in deviance met daarbij of de verandering significant is of niet. De Hosmer-Lemeshowtoets gebruik ik om te kijken of de geobserveerde waarden gelijk zijn aan de voorspelde waarden door het model. Zo kan ik controleren welk model de beste voorspeller is en daarmee het best bij de data past. De volledige uitwerkingen en extra toevoegingen staan in bijlage 3.

In tabel 3 is te zien dat deviance van model 5 het laagst is ($d=2319,456$; $p<0,001$). Dat betekent dat model 5 het significant beste van alle logistische modellen bij de data past. De Hosmer-Lemeshowtoets is bij elk model niet significant, wat betekent dat alle modellen een goede fit hebben bij de dataset, en er geen aanpassingen gedaan hoeven worden. Omdat model 5 het beste bij de data past kan ik stellen dat een model met alle variabelen het beste is om de uitkomst van stembereidheid te voorspellen.

Verder geeft de F-waarde van model 4 aan dat het model een significant verband is tussen de afhankelijke variabele en de onafhankelijke variabelen ($F=23,667$; $p<0,001$). De R^2 -*adjusted* meet de proportie verklaarde variantie en is 0,038 (tabel 3). Dit is een zeer lage score wat betekent dat het model een slechte pasvorm heeft en een slechte voorspeller is.

Assumpties

Outliers en invloedrijke punten

Door DFBETA- en leverage-waarden te controleren, kan ik outliers, invloedrijke punten of waarnemingen met hoge leverage identificeren die een aanzienlijke invloed kunnen hebben op de interpretatie van de resultaten van logistische regressie. Voor een precieze uitvoering van de controle verwijs ik naar bijlage 3. Het is belangrijk om deze waarnemingen zorgvuldig te onderzoeken en, indien nodig, te overwegen om ze uit te sluiten of aanvullende analyses uit te voeren om hun impact op het model te begrijpen. Dit helpt om robuuste en betrouwbare conclusies te trekken uit de logistische regressieanalyse.

Het blijkt dat er geen DFBETA-waarden zijn die de grenswaarde overschrijden (bijlage 3). Echter, zijn er 14 cases met een grensoverschrijdende leverage-waarde. Na het bestuderen van deze cases blijkt er geen reden om deze zomaar uit de dataset te verwijderen dus laat ik ze in erin.

Onafhankelijkheid

Het is belangrijk om de assumptie van onafhankelijke waarnemingen te controleren bij logistische regressie. Hoewel het niet altijd mogelijk is om volledige onafhankelijkheid te garanderen, is het belangrijk om eventuele afhankelijkheden in de data te identificeren omdat het de betrouwbaarheid van de schattingen negatief kan beïnvloeden. Aangezien de vragenlijsten van het LISS-panel naar meerdere personen van één huishouden gestuurd kunnen zijn is het van belang voor dit onderzoek om dit uit te sluiten. Vandaar dat ik alleen de huishoudhoofden heb opgenomen in de analyse.

Multicollineariteit

Een derde assumptie waarvoor ik controleer is multicollineariteit. Dit treedt op wanneer er een hoge correlatie bestaat tussen de onafhankelijke variabelen in het model. Een manier om hiervoor te controleren is door de Variance Inflation Factor (VIF) te berekenen voor elke voorspelvariabele (zie bijlage 3). Na controle blijken er geen VIF-scores van 5 of hoger te zijn (bijlage 3). Op basis hiervan concludeer ik dat er geen multicollineariteit is en dus dat de variabelen van model 5 onafhankelijk van elkaar zijn.

Conclusie en Discussie

Dit onderzoek heeft aangetoond dat er een significante positieve relatie bestaat tussen het inkomen van het huishouden en de bereidheid om te gaan stemmen, waarbij hogere inkomensniveaus gepaard gaan met een grotere politieke participatie (**H1**). De bevindingen van dit onderzoek bevestigen ook de tweede hypothese dat het vertrouwen in de Nederlandse regering een belangrijke determinant is van de stembereidheid, waarbij een toename van het vertrouwen leidt tot een hogere bereidheid om te gaan stemmen (**H2**). Verder blijkt uit de resultaten van dit onderzoek dat het inkomen van het huishouden voor het hoofd van het huishouden positief samenhangt met het vertrouwen in de regering, waardoor een hoger huishoudelijk inkomen gepaard gaat met een meer vertrouwen in de Nederlandse regering (**H3**).

De belangrijkste bevinding van dit onderzoek is dat het vertrouwen in de regering de relatie tussen het huishoudelijk inkomen en stembereidheid deels verklaart, wat suggereert dat het vertrouwen fungeert als een belangrijke tussenliggende variabele in dit verband (**H4**). Het mediërende effect van het vertrouwen in de Nederlandse regering wordt hiermee ondersteund.

Ondanks de bescheiden omvang van de parameters, kan de centrale vraagstelling van dit onderzoek worden beantwoord. *In hoeverre is het hebben van een hoger huishoudelijk inkomen bepalend voor de bereidheid om te gaan stemmen en wordt de stembereidheid verklaard door het vertrouwen in de Nederlandse regering?* Het inkomen van het huishouden heeft invloed op de stembereidheid van het huishoudhoofd, maar deze relatie wordt gedeeltelijk verklaard door het vertrouwen in de Nederlandse regering. De stembereidheid van huishoudhoofden is dus afhankelijk van het inkomen van hun huishouden maar ook van het vertrouwen dat zij hebben in de Nederlandse regering.

Een belangrijk punt waarmee de lezer rekening moet houden is dat in dit onderzoek alleen de respondenten geanalyseerd zijn die aangegeven hebben huishoudhoofd te zijn. Deze keuze heb ik gemaakt om de onafhankelijkheid van de respondenten te waarborgen. De vraag is dan in hoeverre de huishoudhoofden representatief zijn voor alle stemgerechtigden. In mijn onderzoek zijn mannen vaker huishoudhoofd dan vrouwen en licht de gemiddelde leeftijd boven de gemiddelde leeftijd van stemgerechtigden. Om te voorkomen dat het inkomen van het individu een vertekenend beeld van de werkelijkheid geeft (omdat huishoudhoofden waarschijnlijk meer verdienen dan het gemiddelde van de populatie), heb ik er ook voor gekozen om de inkomens van het huishouden in de analyse te gebruiken. Aangezien veel wetenschappelijk onderzoek gericht is op het inkomen van het individu is het belangrijk om te beseffen dat het hier dus om het inkomen van het huishouden gaat. Stemgerechtigden die geen inkomen hebben en ook niet het huishoudhoofd zijn zoals een thuiswonend kind dat studeert of

een partner die zich richt op het huishouden en de kinderen opvoeden, of iemand die vrijwilligerswerk doet worden allemaal niet in dit onderzoek betrokken.

Het is voor beleidsmakers van belang om te achterhalen om de stembereidheid van mensen te vergroten. Hogere opkomst betekent een beter functionerende democratie, en een beter functionerende democratie biedt mogelijkheden tot welvaartsgroei (Acemoglu et al., 2019). Het is uiteindelijk voor de samenleving gunstig als zo veel mogelijk mensen gaan stemmen. Het is van belang om te beseffen dat stembereidheid een complex fenomeen is en dat de relatieve invloed van verschillende factoren kan variëren tussen individuen en in verschillende contexten.

De bevinding over het effect van inkomen op stembereidheid is in overeenstemming met de meta-analyse van Smets en van Ham (2013). Het inkomen vormt een determinant van de stembereidheid van het individu. Echter, is het effect van het inkomen op de stembereidheid in mijn onderzoek klein. Naar aanleiding van de CBS-cijfers (2022) en de meta-analyse van Smets en van Ham (2013) had ik een groter effect verwacht van het inkomen op de stembereidheid. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de stembereidheid van burgers afhankelijk van heel veel verschillende factoren, waardoor het effect van één factor klein is.

Daarnaast is het resource model een belangrijk begrip voor dit onderzoek en ook voor vervolgonderzoek. Het resource model stelt dat hebben van middelen als geld en kennis kan leiden tot meer politieke participatie (Brady et al., 1995; Lahtinen et al., 2017; Smets & van Ham, 2013). De meeste variantie in stembereidheid is tussen de verschillende opleidingsniveaus. In lijn met het resource model zorgt het hebben van vooral meer cognitieve vaardigheden voor hogere politieke participatie. Het hebben van meer ‘middelen’ zorgt dus voor meer politieke participatie, dan is het interessant voor beleidsmakers en andere belanghebbenden om mensen met minder middelen beter te vertegenwoordigen. Zoals blijkt uit de cijfers van het CBS stemmen lager opgeleiden minder en wellicht kan een betere

vertegenwoordiging van lager opgeleiden in de politiek leiden tot meer stembereidheid onder deze groep.

Caroline van der Plas gaf in haar speech na de Provinciale Statenverkiezingen van maart 2023 aan dat mensen zonder vertrouwen in de regering eerst niet bereid waren om te gaan stemmen maar omdat het vertrouwen een dusdanig laag niveau had bereikt, zij eindelijk hun stem hebben laten horen. Dit is interessant omdat uit de theorie over normatieve verwachtingen (Ejrnaes, 2017; Grönlund & Setälä, 2007) en mijn onderzoek blijkt dat het hebben van vertrouwen in de regering leidt tot hogere stembereidheid. Misschien dat Van der Plas gelijk heeft als het vertrouwen een bepaald dieptepunt heeft bereikt. Dan zou wellicht een sterk toegenomen onvrede met de regering (en daarmee een grote afname in het vertrouwen) juist tot meer politieke participatie kunnen leiden.

Literatuur

- About the Panel / LISS Panel Data.* (z.d.). <https://www.lissdata.nl/about-panel>
- Acemoglu, D., Naidu, S., Restrepo, P., & Robinson, J. A. (2019). Democracy Does Cause Growth. *Journal of Political Economy*, 127(1), 47–100. <https://doi.org/10.1086/700936>
- Bhatti, Y. (2017). Type of education and voter turnout – Evidence from a register-based panel. *Electoral Studies*, 49, 108–117. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2017.08.002>
- Blais, A., & Achen, C. H. (2019). Civic Duty and Voter Turnout. *Political Behavior*, 41(2), 473–497. <https://doi.org/10.1007/s11109-018-9459-3>
- Blais, A., & Young, R. (1999). Why Do People Vote? An Experiment in Rationality. *Public Choice*, 99(1/2), 39–55. <http://www.jstor.org/stable/30024507>
- Blais, A. (2000). *To Vote Or Not to Vote?: The Merits and Limits of Rational Choice Theory*. University of Pittsburgh Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt5hjrrf>
- Brady, H. E., Verba, S., & Schlozman, K. L. (1995). Beyond SES: A Resource Model of Political Participation. *American Political Science Review*, 89(2), 271–294. <https://doi.org/10.2307/2082425>
- Caroline van der Plas: “Kiezer heeft stem laten horen, en hoe.” (2023, March 15). *RTL Nieuws*. <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/video/video/5371962/caroline-van-der-plas-kiezer-heeft-stem-laten-horen-en-hoe>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, 3 maart). *Inkomensverschil speelt rol bij opkomst landelijke en lokale verkiezingen*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/09/inkomensverschil-speelt-rol-bij-opkomst-landelijke-en-lokale-verkiezingen>
- Ejrnæs, A. (2016). Deprivation and non-institutional political participation: analysing the relationship between deprivation, institutional trust and political activism in Europe.

- European Politics and Society*, 18(4), 428–445.
<https://doi.org/10.1080/23745118.2016.1256029>
- Grönlund, K., & Setälä, M. (2007). Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout. *Comparative European Politics*, 5(4), 400–422.
<https://doi.org/10.1057/palgrave.cep.6110113>
- Hillygus, D.S. (2005). The MISSING LINK: Exploring the Relationship Between Higher Education and Political Engagement. *Political Behavior*, 27(1), 25–47.
<https://doi.org/10.1007/s11109-005-3075-8>
- Lahtinen, H., Mattila, M., Wass, H., & Martikainen, P. (2017). Explaining Social Class Inequality in Voter Turnout: The Contribution of Income and Health. *Scandinavian Political Studies*, 40(4), 388–410. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12095>
- Lijphart, A. (1997). Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma Presidential Address, American Political Science Association, 1996. *American Political Science Review*, 91(1), 1–14. <https://doi.org/10.2307/2952255>
- Liveblog | Teleurstellende opkomst, lokale partijen scoren. (2022, 17 maart). *bnr.nl*.
<https://www.bnr.nl/nieuws/binnenland/10470511/liveblog-verkiezingen-politiek-gemeenteraad-gemeenteraadsverkiezingen-vvd-cda-lokale-partijen-d66-groenlinks-sp-pvda-forum-voor-democratie-pvv>
- NOS. (2021, 17 maart). Verkiezingen in cijfers: hoge opkomst onder jongeren en zorg belangrijkste thema. *NOS*. <https://nos.nl/collectie/13860/artikel/2373083-verkiezingen-in-cijfers-hoge-opkomst-onder-jongeren-en-zorg-belangrijkste-thema>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster. <https://doi.org/10.1145/358916.361990>

- Smets, K., & van Ham, C. (2013). The embarrassment of riches? A meta-analysis of individual-level research on voter turnout. *Electoral Studies*, 32(2), 344–359.
<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2012.12.006>
- Smets, K. (2015). Revisiting the political life-cycle model: later maturation and turnout decline among young adults. *European Political Science Review*, 8(2), 225–249.
<https://doi.org/10.1017/s1755773914000460>
- Van Ostaaijen, J., Jacobs, D., & Van Zuydam, S. (2019). De zin en onzin van opkomst(bevordering). *B en M*.
<https://doi.org/10.5553/benm/138900692019046001016>

Bijlagen

Bijlage 1

In de eerste bijlage staan de operationalisaties en de beschrijvende statistieken. Na verwijderen van missende data en de niet-huishoudhoofden is dit de overgebleven bruikbare data (N=2328).

Syntax

*ontbrekende data opsporen en verwijderen.

```
REGRESSION  
  /MISSING LISTWISE  
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA  
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
  /NOORIGIN  
  /DEPENDENT cv22n243  
  /METHOD=ENTER ci22o002 cv22n013 geslacht nettohh_f oplcat  
  /SAVE RESID.
```

```
USE ALL.  
COMPUTE filter_$=(RES_1 > 0 or RES_1 < 0).  
VARIABLE LABELS filter_$ 'RES_1 > 0 or RES_1 < 0 (FILTER)'.  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF (RES_1 > 0 or RES_1 < 0).  
EXECUTE.
```

*Controle huishoudhoofd, verwijder geen huishoudhoofden.

```
FILTER OFF.  
USE ALL.  
SELECT IF (ci22o001 = 1).  
EXECUTE.
```

Overzichtstabel met alle variabelen:

Beschrijvende statistieken:

*frequencies.

```
FREQUENCIES VARIABLES=ci22o002 cv22n013 cv22n243 geslacht nettohh_f oplcat  
  /NTILES=4  
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN  
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics							
		Age respondent	Confidence: the Dutch government	If parliamentary elections were held today, what is the percent chance that you will vote?	Gender	Net household income in Euros	Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
N	Valid	2328	2328	2328	2328	2328	2328
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		59,28	4,89	85,71	1,37	3220,43	4,01
Median		62,00	5,00	100,00	1,00	2854,00	4,00
Std. Deviation		16,368	2,350	28,763	,482	1804,855	1,460
Minimum		19	0	0	1	0	1
Maximum		96	10	100	2	19400	6
Percentiles	25	48,00	3,00	90,00	1,00	2000,00	3,00
	50	62,00	5,00	100,00	1,00	2854,00	4,00
	75	72,00	7,00	100,00	2,00	4093,75	5,00

Nu de onbruikbare data uit de set is verwijderd kan ik de overgebleven statistieken beschrijven. Op volgorde van gebruikte variabelen volgen hier de analyses.

Stembereidheid

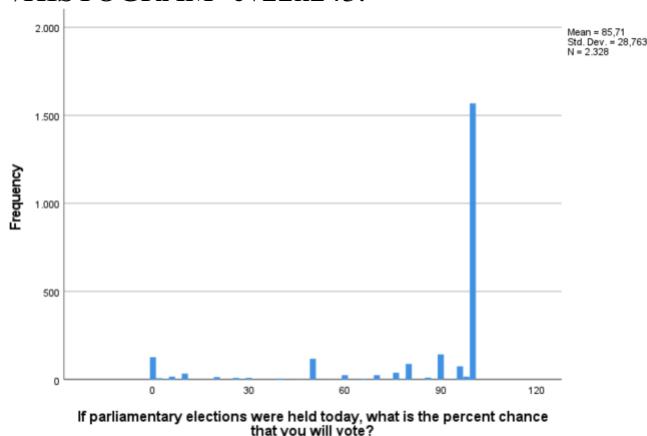
De stembereidheid van de respondenten wordt getoetst door de vraag: “Als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden zijn, hoe groot is dan de kans dat u gaat stemmen?” Het antwoord is in procenten. De stembereidheid van de respondenten is gemiddeld 85,71% met een standaarddeviatie van 28,763. Aangezien de variabele stembereidheid erg linksscheef verdeeld is (zie histogram hieronder), en daarmee de assumptie van de normale verdeling geschonden is, heb ik de variabele hercodeerd tot een dummy variabele. Hiervoor heb ik het gemiddelde genomen (85,71) waarbij een score lager dan het gemiddelde op stembereidheid als ‘niet bereid te stemmen’ aanneem (=0), en een score van het gemiddelde of hoger aanneem als ‘wel bereid te stemmen’(=1).

Syntax

*analyse stembereidheid.

GRAPH

/HISTOGRAM=cv22n243.

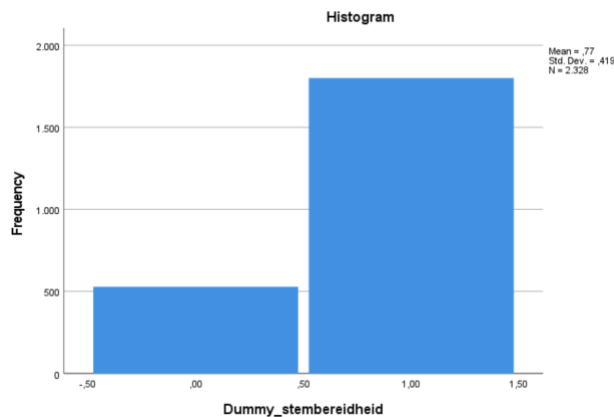
*hercodering stembereidheid.

```
RECODE cv22n243 (0 thru 85.70=0) (85.71 thru 100=1) INTO Dummy_stembereidheid.  
EXECUTE.
```

*analyse dummy stembereidheid.

```
FREQUENCIES VARIABLES=Dummy_stembereidheid  
/NTILES=4  
/STATISTICS=STDDEV MEAN  
/HISTOGRAM  
/ORDER=ANALYSIS.
```

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
.00	528	22,7	22,7	22,7
1.00	1800	77,3	77,3	100,0
Total	2328	100,0	100,0	

Netto inkomen van het huishouden

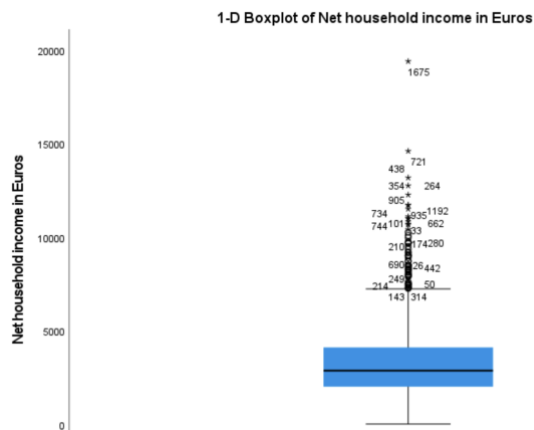
De variabele netto inkomen van het huishouden is een continue variabele. Bij deze vraag wordt de respondent gevraagd aan te geven wat het maandelijkse netto inkomen is van het gehele huishouden. Het gemiddelde inkomen van het huishouden per maand is 3220,43 euro. De mediaan is 2854,- euro per maand en de standaard deviatie is 1804,86. De boxplot laat zien dat er maximum van 19400 als uitbijter kan worden gezien. Na controle op deze uitbijter heb ik geen legitieme reden om deze zomaar uit de dataset te verwijderen. De verdeling is door de uitbijter rechtsscheef wat invloed kan hebben op verdere analyse. De scores op deze variabele heb ik verder gedeeld door 1000 gedaan, zodat de uitkomsten gemakkelijker te gebruiken zijn in mijn analyse.

Syntax

*analyse nettoinkomen huishouden per maand.

* Chart Builder.

```
GGRAPH
  /GRAPHDATASET          NAME="graphdataset"          VARIABLES=nettohh_f
MISSING=LISTWISE REPORTMISSING=NO
  /GRAPHSPEC SOURCE=INLINE.
BEGIN GPL
  SOURCE: s=userSource(id("graphdataset"))
  DATA: nettohh_f=col(source(s), name("nettohh_f"))
  DATA: id=col(source(s), name("$CASENUM"), unit.category())
  COORD: rect(dim(1), transpose())
  GUIDE: axis(dim(1), label("Net household income in Euros"))
  GUIDE: text.title(label("1-D Boxplot of Net household income in Euros"))
  ELEMENT: schema(position(bin.quantile.letter(nettohh_f)), label(id))
END GPL.
```

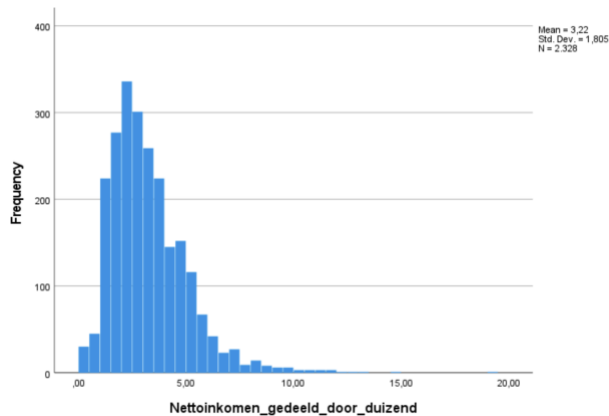

*gedeeld door duizend.

```
COMPUTE Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend=nettohh_f / 1000.
EXECUTE.
```

*histogram inkomen.

```
GRAPH
  /HISTOGRAM=Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend.
```


Vertrouwen in de regering

De variabele ‘vertrouwen in de regering’ wordt getoetst door de vraag: “Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk hebt in elk van de volgende organisaties?” – De Nederlandse regering. Het gemiddelde vertrouwen in de regering is 4,89 met een standaarddeviatie van 2,35. De verdeling is redelijk normaal (zie histogram), alhoewel er links een hogere punt is doordat er een aantal mensen zijn die helemaal geen vertrouwen hebben in de Nederlandse regering (score = 0). Daarna loopt de verdeling steeds hoger tot een ‘6’ op het vertrouwen (wat dicht bij het gemiddelde ligt). Vervolgens neemt de verdeling weer af. Ik interpreteer de variabele als continu, zodat de analyse wat gemakkelijker is.

Syntax

*analyse vertrouwen in de regering.

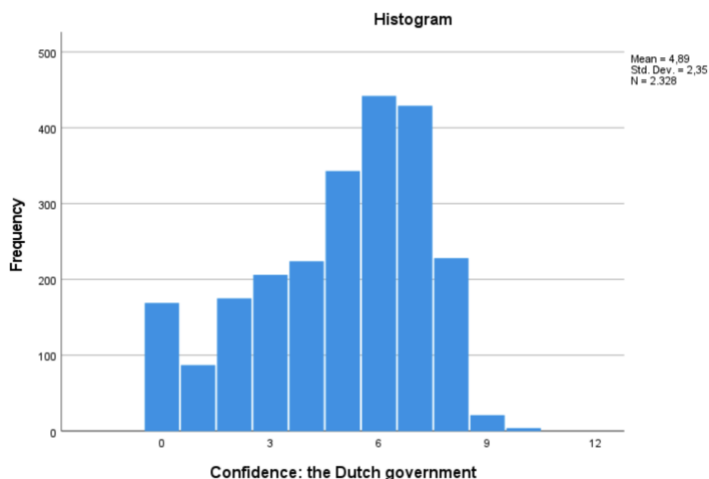
```
FREQUENCIES VARIABLES=cv22n013
```

```
  /NTILES=4
```

```
  /STATISTICS=STDDEV MEAN
```

```
  /HISTOGRAM
```

```
  /ORDER=ANALYSIS.
```


Geslacht

Het variabele geslacht is gecodeerd als 1 = man; 2 = vrouw en 3 = weet niet. Er zijn geen respondenten die een 3 hebben ingevuld. Om de interpretatie gemakkelijker te maken heb ik deze variabele hercodeerd tot een dummy variabele waarbij 0 = man en 1 = vrouw. Er zijn 1472 mannen en 856 vrouwen in de dataset. Het verschil is waarschijnlijk te verklaren doordat mannen vaker huishoudhoofden zijn dan vrouwen. Het verschil zal in principe geen grote invloeden hebben op de analyse.

Syntax

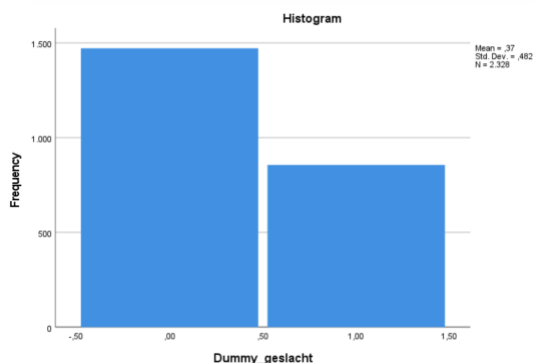
*analyse geslacht en hercodering.

```
RECODE geslacht (1=0) (2=1) INTO Dummy_geslacht.  
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=Dummy_geslacht  
/NTILES=4  
/STATISTICS=STDDEV MEAN  
/HISTOGRAM  
/ORDER=ANALYSIS.
```

Dummy_geslacht

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	man	1472	63,2	63,2	63,2
	vrouw	856	36,8	36,8	100,0
	Total	2328	100,0	100,0	

Leeftijd

De leeftijd van de respondenten is gemiddeld ongeveer 59 jaar. De mediaan is 62 jaar en de standaarddeviatie is 16,368. De respondenten die niet stemgerechtigd zijn, zijn al eerder uit de dataset verwijderd omdat zij een missende score hebben op stembereidheid. De jongste respondent is 19 en de oudste is 96. De verdeling (zie histogram) is een beetje linksscheef. Er

zijn veel meer vijftigplussers dan jongvolwassenen. Waarschijnlijk omdat ik alleen de huishoudhoofden toets en die verwacht ik gemiddeld ouder dan alle respondenten. Het is van belang om hiermee rekening te houden in de conclusie. De boxplot laat geen uitbijters zien, wat de analyse ten goede komt.

Syntax

*analyse leeftijd.

GRAPH

/HISTOGRAM=ci22o002.

* Chart Builder.

GGRAPH

/GRAPHDATASET NAME="graphdataset" VARIABLES=ci22o002 MISSING=LISTWISE REPORTMISSING=NO

/GRAPHSPEC SOURCE=INLINE.

BEGIN GPL

SOURCE: s=userSource(id("graphdataset"))

DATA: ci22o002=col(source(s), name("ci22o002"))

DATA: id=col(source(s), name("\$CASENUM"), unit.category())

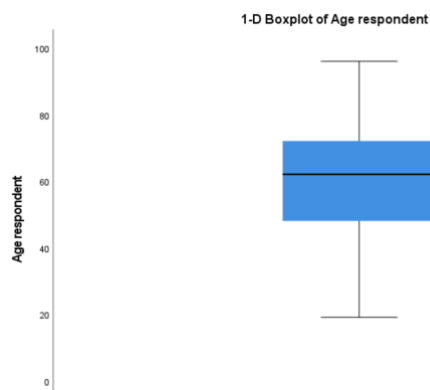
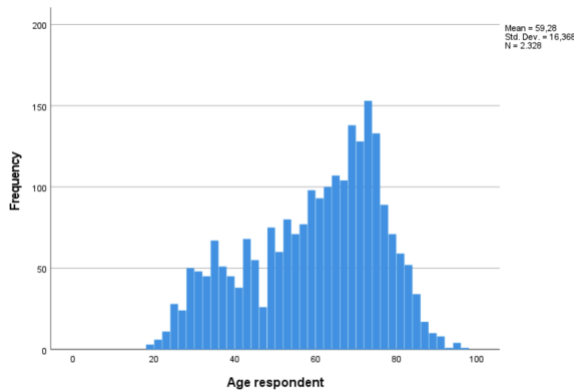
COORD: rect(dim(1), transpose())

GUIDE: axis(dim(1), label("Age respondent"))

GUIDE: text.title(label("1-D Boxplot of Age respondent"))

ELEMENT: schema(position(bin.quantile.letter(ci22o002)), label(id))

END GPL.

Opleidingsniveau

Het variabele opleidingsniveau is een categorische variabele. Er zijn zes antwoord mogelijkheden. Deze volgen de opgestelde categorieën van het CBS. De antwoord mogelijkheden representeren het hoogst afgeronde opleidingsniveau van de respondent. (1 = lagere school; 2 = vmbo (voortgezet middelbaar beroepsonderwijs); 3 = havo/vwo (hoger algemeen voortgezet onderwijs / voortgezet wetenschappelijk onderwijs) ; 4 = mbo (middelbaar beroepsonderwijs); 5 = hbo (hoger beroepsonderwijs); 6 = wo (wetenschappelijk onderwijs/

universiteit)). De verdeling is te zien in het histogram hier onder. Deze verdeling is redelijk normaal, echter is er wel een opvallende lage score op hbo/vwo. Dit is te verklaren omdat veel mensen die het hbo/vwo hebben afgerond vaak door gaan studeren en daardoor in een andere categorie vallen.

Syntax

*analyse opleidingsniveau.

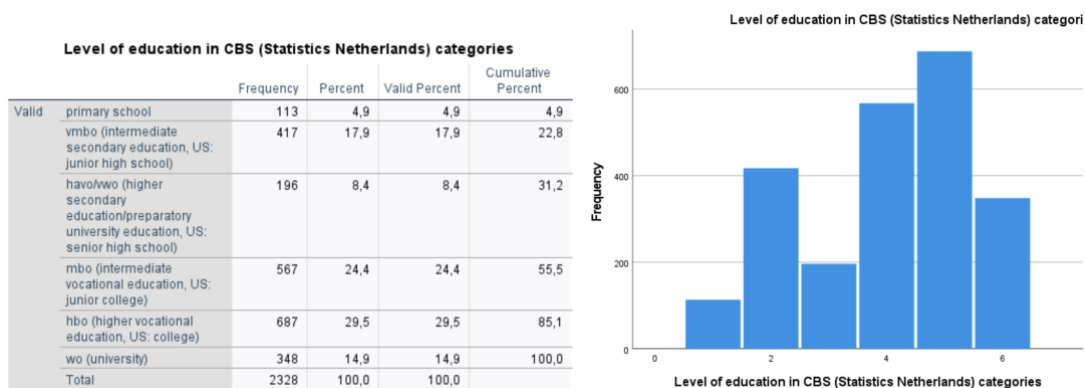
FREQUENCIES VARIABLES=oplc

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM

/ORDER=ANALYSIS.

De beschrijvende univariate statistieken na operationalisering:

Syntax

*frequencies alle variabelen na operationalisering.

FREQUENCIES VARIABLES=ci22o002 cv22n013 Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend

Dummy_stembereidheid

Dummy_geslacht oplcat

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

	Age respondent	Confidence: the Dutch government	Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend	Dummy_stembereidheid	Dummy_geslacht	Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories
N	Valid 2328	2328	2328	2328	2328	2328
	Missing 0	0	0	0	0	0
Mean	59,28	4,89	3,2204	,7732	,3677	4,01
Median	62,00	5,00	2,8540	1,0000	,0000	4,00
Std. Deviation	16,368	2,350	1,80486	,41885	,48228	1,460
Minimum	19	0	,00	,00	,00	1
Maximum	96	10	19,40	1,00	1,00	6
Percentiles	25 48,00	3,00	2,0000	1,0000	,0000	3,00
	50 62,00	5,00	2,8540	1,0000	,0000	4,00
	75 72,00	7,00	4,0938	1,0000	1,0000	5,00

Correlaties

Hieronder volgen de correlaties van alle variabelen met elkaar. De correlaties van de dummy variabelen met andere categorische variabelen worden berekend aan de hand van Cramer's V. De correlaties tussen dummy variabelen en continue variabelen worden berekend aan de hand van Pearson's correlatie en een t-toets voor twee gemiddelden. De correlaties tussen een continue variabele en een categorische variabele wordt berekend aan de hand van een ANOVA.

Syntax

*correlatie stembereidheid x inkomen.

*correlatie stembereidheid x vertrouwen.

CORRELATIONS

```
/VARIABLES=Dummy_stembereidheid Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend cv22n013
/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/MISSING=PAIRWISE.
```

		Dummy_stem bereidheid	Nettoinkomen_ gedeeld_door_ duizend	Confidence: the Dutch government
Dummy_stembereidheid	Pearson Correlation	1	,111**	,119**
	Sig. (2-tailed)		<,001	<,001
	N	2328	2328	2328
Nettoinkomen_gedeeld_doo or_duizend	Pearson Correlation	,111**	1	,155**
	Sig. (2-tailed)	<,001		<,001
	N	2328	2328	2328
Confidence: the Dutch government	Pearson Correlation	,119**	,155**	1
	Sig. (2-tailed)	<,001	<,001	
	N	2328	2328	2328

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*correlatie stembereidheid x geslacht.

CROSSTABS

```
/TABLES=Dummy_stembereidheid BY Dummy_geslacht
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ PHI CORR
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.
```

Count		Dummy_geslacht		Total
		man	vrouw	
Dummy_stembereidheid	nee	320	208	528
	ja	1152	648	1800
Total		1472	856	2328

Symmetric Measures

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	-.029			,155
	Cramer's V	,029			,155
Interval by Interval	Pearson's R	-.029	,021	-1,422	,155 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-.029	,021	-1,422	,155 ^c
N of Valid Cases		2328			

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.
- c. Based on normal approximation.

*correlatie stembereidheid x leeftijd.

CORRELATIONS

```
/VARIABLES=Dummy_stembereidheid ci22o002
/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/MISSING=PAIRWISE.
```

Correlations

		Dummy_stem bereidheid	Age respondent
Dummy_stembereidheid	Pearson Correlation	1	,075**
	Sig. (2-tailed)		<,001
	N	2328	2328
Age respondent	Pearson Correlation	,075**	1
	Sig. (2-tailed)	<,001	
	N	2328	2328

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*correlatie stembereidheid x opleidingsniveau.

CROSSTABS

```
/TABLES=Dummy_stembereidheid BY oplcat
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ PHI CORR
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.
```

Dummy_stembereidheid * Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories Crosstabulation

Count

		Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories						
		primary school	imbo (intermediate secondary education, US: junior high school)	havo/vwo (higher secondary education/preparatory university education, US: senior high school)	mbo (intermediate vocational education, US: junior college)	hbo (higher vocational education, US: college)	wo (university)	Total
Dummy_stembereidheid	nee	51	141	38	182	98	38	528
	ja	62	276	158	405	589	310	1800
Total		113	417	196	567	687	348	2328

Symmetric Measures

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,236			<,001
	Cramer's V	,236			<,001
Interval by Interval	Pearson's R	,212	,020	10,481	<,001 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,214	,020	10,573	<,001 ^c
N of Valid Cases		2328			

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.
- c. Based on normal approximation.

*correlatie inkomen x vertrouwen.

REGRESSION

```
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
```



```

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend
/METHOD=ENTER cv22n013.

```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,155 ^a	,024	,024	1,78348

a. Predictors: (Constant), Confidence: the Dutch government

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	181,643	1	181,643	57,106	<,001 ^b
	Residual	7398,565	2326	3,181		
	Total	7580,208	2327			

a. Dependent Variable: Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend

b. Predictors: (Constant), Confidence: the Dutch government

*correlatie inkomen x geslacht.

CORRELATIONS

```

/VARIABLES=Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend geslacht
/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/MISSING=PAIRWISE.

```

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend	3,2204	1,80486	2328
Gender	1,37	,482	2328

Correlations

		Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend	Gender
Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend	Pearson Correlation	1	-,205**
	Sig. (2-tailed)		<,001
	N	2328	2328
Gender	Pearson Correlation	-,205**	1
	Sig. (2-tailed)	<,001	
	N	2328	2328

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*correlatie inkomen x leeftijd.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend
/METHOD=ENTER ci22o002.

```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,117 ^a	,014	,013	1,79292

a. Predictors: (Constant), Age respondent

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	103,162	1	103,162	32,092	<,001 ^b
	Residual	7477,047	2326	3,215		
	Total	7580,208	2327			

a. Dependent Variable: Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend

b. Predictors: (Constant), Age respondent

*correlatie inkomen x opleidingsniveau.

UNIANOVA Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend BY oplcat

/METHOD=SSTYPE(3)

/INTERCEPT=INCLUDE

/CRITERIA=ALPHA(0.05)

/DESIGN=oplcat.

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	785,409 ^a	5	157,082	53,680	<,001
Intercept	15347,694	1	15347,694	5244,797	,000
oplcat	785,409	5	157,082	53,680	<,001
Error	6794,800	2322	2,926		
Total	31724,296	2328			
Corrected Total	7580,208	2327			

a. R Squared = ,104 (Adjusted R Squared = ,102)

*correlatie vertrouwen x geslacht.

CORRELATIONS

/VARIABLES=cv22n013 geslacht

/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL

/STATISTICS DESCRIPTIVES

/MISSING=PAIRWISE.

Correlations

		Confidence: the Dutch government	Gender
Confidence: the Dutch government	Pearson Correlation	1	-,012
	Sig. (2-tailed)		,568
	N	2328	2328
Gender	Pearson Correlation	-,012	1
	Sig. (2-tailed)	,568	
	N	2328	2328

*correlatie vertrouwen x leeftijd.

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT cv22n013

/METHOD=ENTER ci22o002.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,006 ^a	,000	,000	2,351

a. Predictors: (Constant), Age respondent

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,449	1	,449	,081	,776 ^b
	Residual	12855,158	2326	5,527		
	Total	12855,607	2327			

a. Dependent Variable: Confidence: the Dutch government

b. Predictors: (Constant), Age respondent

*correlatie vertrouwen x opleidingsniveau.

UNIANOVA cv22n013 BY oplcat

/METHOD=SSTYPE(3)

/INTERCEPT=INCLUDE

/CRITERIA=ALPHA(0.05)

/DESIGN=oplcat.

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: Confidence: the Dutch government

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	369,520 ^a	5	73,904	13,744	<,001
Intercept	36843,810	1	36843,810	6851,732	,000
oplcat	369,520	5	73,904	13,744	<,001
Error	12486,087	2322	5,377		
Total	68426,000	2328			
Corrected Total	12855,607	2327			

a. R Squared = ,029 (Adjusted R Squared = ,027)

*correlatie leeftijd x geslacht.

CORRELATIONS

/VARIABLES= ci22o002 geslacht

/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL

/STATISTICS DESCRIPTIVES

/MISSING=PAIRWISE.

Correlations

		Age respondent	Gender
Age respondent	Pearson Correlation	1	-,112 ^{**}
	Sig. (2-tailed)		<,001
	N	2328	2328
Gender	Pearson Correlation	-,112 ^{**}	1
	Sig. (2-tailed)	<,001	
	N	2328	2328

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*correlatie opleiding x geslacht.

CROSSTABS

```

/TABLES=oplcat BY geslacht
/FORMAT=AVALUE TABLES
/STATISTICS=CHISQ PHI CORR
/CELLS=COUNT
/COUNT ROUND CELL.

```

Symmetric Measures

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,040			,579
	Cramer's V	,040			,579
Interval by Interval	Pearson's R	-,009	,021	-,446	,656 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,006	,021	-,276	,783 ^c
N of Valid Cases		2328			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

*correlatie opleiding x leeftijd.

UNIANOVA oplcat BY ci22o002

```

/METHOD=SSTYPE(3)

```

```

/INTERCEPT=INCLUDE

```

```

/CRITERIA=ALPHA(0.05)

```

```

/DESIGN=ci22o002.

```

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	577,567 ^a	76	7,600	3,904	<.,001
Intercept	10736,657	1	10736,657	5514,900	,000
ci22o002	577,567	76	7,600	3,904	<.,001
Error	4382,349	2251	1,947		
Total	42320,000	2328			
Corrected Total	4959,916	2327			

a. R Squared = ,116 (Adjusted R Squared = ,087)

Bijlage 2

In bijlage 2 staan de door SPSS geschatte modellen die gebruikt zijn voor dit onderzoek. Ik gebruik in totaal vijf modellen waarvan er vier door middel van logistische regressie en één door middel van lineaire regressie. Model 1 bestaat uit de afhankelijke dummy variabele stembereidheid en de drie controle variabelen. Model 2 bestaat uit model 1 plus het onafhankelijke variabele inkomen. Model 3 bestaat uit model 1 plus het onafhankelijke variabele vertrouwen. Model 4 is het lineaire model waarin het vertrouwen in de Nederlandse regering de afhankelijk variabele is en de controle variabelen en het inkomen de onafhankelijke variabelen zijn. Model 5 is het complete model bestaande uit de stembereidheid als afhankelijke variabelen, de drie controle variabelen, het inkomen en het vertrouwen als onafhankelijke voorspellers. Ook zijn modellen 1 en 2 genest in model 5.

Syntax

*Schatten van modellen.

*Model 1, 2 en 3.

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES Dummy_stembereidheid

/METHOD=ENTER Dummy_geslacht ci22o002 oplcat

/METHOD=ENTER Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend

/METHOD=ENTER cv22n013

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5).

Model 1:

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	153,074	3	<,.001
	Block	153,074	3	<,.001
	Model	153,074	3	<,.001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2339,682 ^a	,064	,097

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

Observed	Dummy_stembereidheid	Predicted		Percentage Correct
		nee	ja	
Step 1	nee	15	513	2,8
	ja	21	1779	98,8
Overall Percentage				77,1

a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a						
Dummy_geslacht	-,066	,106	,392	1	,531	,936
Age respondent	,023	,003	47,277	1	<,001	1,023
Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	,427	,037	130,927	1	<,001	1,533
Constant	-1,717	,295	36,196	1	<,001	,180

a. Variable(s) entered on step 1: Dummy_geslacht, Age respondent, Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories.

Model 2:

Omnibus Tests of Model Coefficients

Step	Step	Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	7,334	1	,007
	Block	7,334	1	,007
	Model	160,408	4	<,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2332,348 ^a	,067	,101

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

Observed	Dummy_stembereidheid	Predicted		Percentage Correct
		nee	ja	
Step 1	nee	20	508	3,8
	ja	26	1774	98,6
Overall Percentage				77,1

a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a						
Dummy_geslacht	,004	,109	,001	1	,972	1,004
Age respondent	,023	,003	48,784	1	<,001	1,024
Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	,398	,039	105,718	1	<,001	1,490
Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend	,088	,033	6,989	1	,008	1,092
Constant	-1,926	,296	42,229	1	<,001	,146

a. Variable(s) entered on step 1: Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend.

Model 5:

Block 3: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients

Step	Step	Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	12,892	1	<,001
	Block	12,892	1	<,001
	Model	173,300	5	<,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2319,456 ^a	,072	,109

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

Observed	Predicted	Dummy_stembereidheid		Percentage Correct
		nee	ja	
Step 1 Dummy_stembereidheid	nee	21	507	4,0
	ja	32	1768	98,2
Overall Percentage				76,8

a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

Step 1 ^a	Variable	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
	Dummy_geslacht	-,007	,109	,004	1	,948	,993
	Age respondent	,023	,003	46,019	1	<,001	1,023
	Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	,383	,039	96,031	1	<,001	1,466
	Nettoinkomen_gedeeld_do or_duizend	,075	,034	5,017	1	,025	1,078
	Confidence: the Dutch government	,078	,022	12,964	1	<,001	1,081
	Constant	-2,156	,305	50,143	1	<,001	,116

a. Variable(s) entered on step 1: Confidence: the Dutch government.

*model 3.

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES Dummy_stembereidheid

/METHOD=ENTER Dummy_geslacht ci22o002 oplcat

/METHOD=ENTER cv22n013

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5).

Model 3:

Omnibus Tests of Model Coefficients

Step 1	Step	Chi-square	df	Sig.
	Block	15,006	1	<,001
	Model	168,080	4	<,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2324,676 ^a	,070	,106

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Classification Table^a

Observed	Predicted	Dummy_stembereidheid		Percentage Correct
		nee	ja	
Step 1 Dummy_stembereidheid	nee	22	506	4,2
	ja	32	1768	98,2
Overall Percentage				76,9

a. The cut value is ,500

Variables in the Equation

Step 1 ^a	Variable	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
	Dummy_geslacht	-,067	,106	,393	1	,531	,936
	Age respondent	,022	,003	44,635	1	<,001	1,023
	Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	,405	,038	115,154	1	<,001	1,500
	Confidence: the Dutch government	,083	,021	15,098	1	<,001	1,087
	Constant	-1,987	,296	45,552	1	<,001	,136

a. Variable(s) entered on step 1: Confidence: the Dutch government.

*model 4.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT cv22n013
/METHOD=ENTER geslacht ci22o002 oplcat Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend.

```

Model 4:

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,198 ^a	,039	,038	2,306

a. Predictors: (Constant), Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend, Age respondent, Gender, Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	503,374	4	125,843	23,667	<,001 ^b
	Residual	12352,233	2323	5,317		
	Total	12855,607	2327			

a. Dependent Variable: Confidence: the Dutch government

b. Predictors: (Constant), Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend, Age respondent, Gender, Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,982	,320		9,306	<,001
	Gender	,099	,102	,020	,963	,335
	Age respondent	,007	,003	,047	2,213	,027
	Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	,211	,036	,131	5,930	<,001
	Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend	,162	,029	,124	5,674	<,001

a. Dependent Variable: Confidence: the Dutch government

Bijlage 3

Model evaluatie

Modelfit

Om de modelfit te toetsen voor de logistische regressiemodellen maak ik gebruik van de deviance score, de chi-kwadraat en de Hosmer-Lemeshowtoets.

De deviance is een maat voor de pasvorm (fit) van een logistisch regressiemodel. Het meet de mate van afwijking tussen de voorspelde waarden van het model en de werkelijke waargenomen waarden van de afhankelijke variabele. De deviance wordt berekend door de log-likelihood van het volledige model te vergelijken met de log-likelihood van een 'nulmodel' dat alleen een intercept bevat. Het verschil tussen deze twee log-likelihoods wordt de deviance genoemd. In wezen meet de deviance hoeveel informatie verloren gaat wanneer het volledige model wordt gebruikt in plaats van het nulmodel. Het model met de laagste deviance score heeft de beste fit.

De chi-kwadraat geven het verschil in deviance weer en ook of dit verschil significant is.

De Hosmer-Lemeshowtoets evalueert of er een significant verschil is tussen de waargenomen en verwachte waarden van de afhankelijke variabele, op basis van groepen van voorspelde waarschijnlijkheden. Hierbij is de nulhypothese dat het model een goede fit heeft (geobserveerde scores = verwachte scores). Een hoog significantieniveau (in ieder geval $p > 0,1$) geeft aan dat de nulhypothese niet verworpen mag worden en de fit van het model goed lijkt.

Voor de fit van model 4 gebruik ik de R^2 -*adjusted* en de F-waarde uit de lineaire regressie van het model in bijlage 2. De R^2 -*adjusted* meet de proportie van de variantie in de afhankelijke variabele die wordt verklaard door het lineaire regressiemodel. Het varieert van 0 tot 1, waarbij een hogere waarde aangeeft dat het model een betere pasvorm heeft. De F-waarde wordt gebruikt bij de nulhypothese dat alle regressiecoëfficiënten gelijk zijn aan nul, wat impliceert dat er geen verband is tussen de voorspelvariabelen en de afhankelijke variabele. Een significante F-waarde duidt erop dat ten minste één van de voorspelvariabelen een significant effect heeft op de afhankelijke variabele en dat het model als geheel statistisch significant is.

Syntax

*modelfit.

*Deviance, chi-kwadraat, HL modellen 1,2,en 5.

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES Dummy_stembereidheid
 /METHOD=ENTER Dummy_geslacht ci22o002 oplcat
 /METHOD=ENTER Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend
 /METHOD=ENTER cv22n013
 /SAVE=DEV
 /PRINT=GOODFIT
 /CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).

*Deviance, chi-kwadraat, HL modellen 3.

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES Dummy_stembereidheid
 /METHOD=ENTER Dummy_geslacht ci22o002 oplcat
 /METHOD=ENTER cv22n013
 /SAVE=DEV
 /PRINT=GOODFIT
 /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5).

Model 1:

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	153,074	3	<,001
	Block	153,074	3	<,001
	Model	153,074	3	<,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2339,682 ^a	,064	,097

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	8,239	8	,410

Model 2:

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	7,334	1	,007
	Block	7,334	1	,007
	Model	160,408	4	<,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2332,348 ^a	,067	,101

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	3,630	8	,889

Model 3:

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	15,006	1	<,001
	Block	15,006	1	<,001
	Model	168,080	4	<,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2324,676 ^a	,070	,106

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	6,358	8	,607

Model 5:

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	12,892	1	<,001
	Block	12,892	1	<,001
	Model	173,300	5	<,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	2319,456 ^a	,072	,109

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	6,330	8	,610

Assumpties

Outliers en invloedrijke punten

Om te controleren of er geen outliers zijn die een versturende invloed hebben op de resultaten analyseer ik de DFBETA-waarden en de leverage-waarden. De DFBETA geeft de verandering in (gestandaardiseerde) regressiecoëfficiënten weer als een bepaalde case uit de dataset wordt verwijderd. Als de invloed van de weggelaten groot is, da is de absolute waarde DFBETA ook groot. Voor de controle van de invloed van deze waarden hanteer ik de vuistregel dat een case als invloedrijk wordt beschouwd als deze een DFBETA-waarde heeft die groter is dan $2/\sqrt{n}$ of $3/\sqrt{n}$. Voor dit onderzoek geldt dat de volgende waarden als invloedrijke $x > 2/\sqrt{2328}$ of $x > 3/\sqrt{2328}$; geeft respectievelijk: $x > 0,042$ of $x > 0,062$.

De leverage-waarden gebruik ik om te onderzoeken of bepaalde cases sterk verschillen van de gemiddelden. Naarmate de leverage-waarde groter wordt, wijkt een case meer af van het gemiddelde en neemt de invloed op de helling en dus de voorspelde waarde van de afhankelijke variabele toe. De vuistregel die gehanteerd wordt bij het analyseren van de leverage-waarden is dat deze waarde niet groter mag zijn dan drie keer het aantal parameters, gedeeld door het aantal cases. Model 5 heeft zes paramaters en 2328 cases. Ik controleer de leverage-waarden die dus groter zijn dan $(3 \times 6)/2328 = 0,008$.

Ik doe de logistische regressieanalyse voor model 5 en sla de DFBETA- en leverage-waarden van de cases op. De univariate statistieken van deze waarden zijn weergegeven in een tabel onder de output. Uit de analyse blijkt dat er geen absolute waarden van DFBETA groter is dan 0,042 of 0,062. Dat betekent dat er geen invloedrijke outliers zijn die de resultaten van de regressieanalyse hinderlijk verstoren. Echter, zijn er 14 cases met een grotere leverage-waarde dan 0,008. Na het controleren van deze cases zie ik geen reden om deze respondenten uit de dataset te verwijderen, dus blijven ze onderdeel van de dataset.

Syntax

*Bijlage 3.

*Assumpties.

*Outliers.

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES Dummy_stembereidheid
/METHOD=ENTER Dummy_geslacht ci22o002 oplcat
/METHOD=ENTER Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend
/METHOD=ENTER cv22n013
/SAVE=LEVER DFBETA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5).
```

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=DFB0_1 DFB1_1 DFB2_1 DFB3_1 DFB4_1 DFB5_1
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
DFBETA for constant	2328	-,02224	,03762	,0000008	,00628727
DFBETA for Dummy_geslacht	2328	-,01232	,00661	,0000000	,00227299
DFBETA for Age respondent	2328	-,00036	,00025	,0000000	,00006814
DFBETA for Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	2328	-,00437	,00365	-,0000001	,00080778
DFBETA for Nettoinkomen_gedeeld_do or_duizend	2328	-,00956	,00378	,0000000	,00073831
DFBETA for Confidence: the Dutch government	2328	-,00173	,00198	,0000000	,00044290
Valid N (listwise)	2328				

DESCRIPTIVES VARIABLES=LEV_1
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Leverage value	2328	,00077	,02095	,0025773	,00156504
Valid N (listwise)	2328				

SORT CASES BY LEV_1(D).

n2	geslacht	nettohh_f	opcat	RES_1	filter_5	Dummy_stembereidheid	Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend	Dummy_geslacht	LEV_1	
1	00	1	9700	1	28,05994	1,00	1,00	9,70	,00	,02095
2	90	1	12260	2	5,92709	1,00	1,00	12,26	,00	,01953
3	00	1	11500	2	11,59435	1,00	1,00	11,50	,00	,01526
4	00	1	14600	6	6,97500	1,00	1,00	14,60	,00	,01472
5	00	2	9500	2	17,81925	1,00	1,00	9,50	1,00	,01420
6	00	2	19400	4	-5,65259	1,00	1,00	19,40	1,00	,01388
7	00	1	11725	3	12,31434	1,00	1,00	11,73	,00	,01360
8	70	1	9650	2	-13,86279	1,00	,00	9,65	,00	,01233
9	00	1	8300	1	16,18637	1,00	1,00	8,30	,00	,01153
10	50	1	8398	1	-31,92161	1,00	,00	8,40	,00	,01070
11	00	2	250	3	24,88196	1,00	1,00	,25	1,00	,00949
12	80	1	0	3	4,69792	1,00	,00	,00	,00	,00930
13	00	2	0	3	28,09550	1,00	1,00	,00	1,00	,00837
14	0	1	1390	1	-57,52650	1,00	,00	1,39	,00	,00835
15	00	2	0	3	27,67425	1,00	1,00	,00	1,00	,00794
16	00	2	2000	1	41,95771	1,00	1,00	2,00	1,00	,00791
17	95	2	5339	1	21,38496	1,00	1,00	5,34	1,00	,00769
18	00	1	10084	1	-10,79248	1,00	,00	10,08	,00	,00768

Multicollineariteit

De VIF geeft aan hoeveel de variantie van de schatting van een coëfficiënt wordt vergroot als gevolg van multicollineariteit. Over het algemeen wordt aangenomen dat een VIF-waarde van 5 of hoger duidt op multicollineariteit. Om de VIF-scores te krijgen voer ik dezelfde analyse uit als ik voor model 5 heb gedaan maar dan met lineaire regressie. Uit de tabel hieronder blijkt dat er geen sprake is van multicollineariteit op basis van de VIF-scores, aangezien er geen hogere scores dan 5 zijn.

*multicollineariteit.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT Dummy_stembereidheid

/METHOD=ENTER Dummy_geslacht ci22o002 oplcat

/METHOD=ENTER Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend

/METHOD=ENTER cv22n013.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	,269	,047		5,736	<,001		
	Dummy_geslacht	-,010	,018	-,011	-,544	,587	,986	1,015
	Age respondent	,004	,001	,144	6,827	<,001	,910	1,099
	Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	,072	,006	,252	12,062	<,001	,921	1,086
2	(Constant)	,237	,048		4,881	<,001		
	Dummy_geslacht	,001	,018	,001	,041	,967	,938	1,066
	Age respondent	,004	,001	,147	6,985	<,001	,906	1,104
	Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	,068	,006	,236	10,829	<,001	,846	1,182
	Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend	,013	,005	,057	2,620	,009	,862	1,160
3	(Constant)	,194	,050		3,912	<,001		
	Dummy_geslacht	-,001	,018	-,001	-,035	,972	,938	1,066
	Age respondent	,004	,001	,143	6,823	<,001	,904	1,106
	Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories	,065	,006	,226	10,316	<,001	,834	1,199
	Nettoinkomen_gedeeld_door_duizend	,011	,005	,047	2,165	,030	,850	1,176
	Confidence: the Dutch government	,014	,004	,077	3,798	<,001	,961	1,041

a. Dependent Variable: Dummy_stembereidheid